

Відгук

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Гомоная
Василя Васильовича на дисертацію Гавриленка Володимира
Валерійовича на тему: «Міжнародно-правові стандарти в сфері
правоохоронної діяльності держави та їх імплементація у національний
правопорядок», подану на здобуття наукового ступеня доктора
юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право;
муніципальне право галузі знань 081 «Право»**

Опрацювавши текст поданої на захист дисертації, автореферату, а також наукові праці здобувача, опубліковані за темою дослідження, вважаю за можливе констатувати наступне.

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Конституція України у статті 9 визнає чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, частиною національного законодавства, а стаття 18 покладає на державу обов'язок спрямовувати зовнішньополітичну діяльність на утвердження України як повноправного члена міжнародного співтовариства. Саме крізь призму цих конституційних приписів слід оцінювати обрану В. В. Гавриленком тему з проблем імплементації міжнародно-правових стандартів у сферу правоохоронної діяльності є не окремим технічним питанням галузевого законодавства, а складовою виконання Україною своїх міжнародних та євроінтеграційних зобов'язань, а отже безпосередньо торкається основ конституційного ладу.

Особливої гостроти ця проблематика набула в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України, коли на правоохоронні органи покладається водночас завдання забезпечення правопорядку в умовах воєнного стану, документування воєнних злочинів, взаємодії з Міжнародним кримінальним судом та іншими міжнародними юрисдикційними механізмами, і при цьому – неухильного дотримання стандартів захисту прав людини, вироблених у мирний час. Дисертант слушно наголошує на тому, що традиційний, поступовий характер імплементації міжнародних стандартів має поєднуватися із пришвидшенням цього процесу, викликаним воєнними реаліями та курсом на набуття Україною членства в Європейському Союзі.

Варто також відзначити, що, попри значний масив досліджень, присвячених окремим інститутам правоохоронної системи (судоустрою, прокуратурі, поліції, органам досудового розслідування), в українській науці міжнародного та конституційного права досі бракувало комплексної праці, яка б розглядала імплементацію міжнародно-правових стандартів у зазначену сферу як цілісний, системний процес, що має власну структуру суб'єктів,

об'єктів, форм і механізмів. У цьому сенсі обрана тема є не просто актуальною, а й певною мірою випереджає стан розробленості проблеми у вітчизняній доктрині.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими планами і темами

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри міжнародного та європейського права факультету права та міжнародних відносин Національного університету «Київський авіаційний інститут» на тему «Міжнародні стандарти міжнародних організацій та їх імплементація державами-членами» (реєстраційний номер № 69-2021/150106), що підтверджує планову основу проведеного дослідження та його відповідність напряму наукової діяльності установи, в якій виконувалась робота.

Оцінка обґрунтованості та достовірності наукових положень і рекомендацій, сформульованих автором

Достовірність одержаних автором результатів забезпечена належно підібраним і коректно застосованим методологічним інструментарієм. В основу дослідження покладено діалектичний метод пізнання правових явищ у їх розвитку та взаємозв'язку, доповнений системою загальнонаукових методів (аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, абстрагування), що дало авторові змогу розглянути міжнародно-правові стандарти не як статичний перелік приписів, а як динамічну систему, що перебуває у постійній взаємодії з конституційним національним правопорядком.

Продуктивним є застосування історико-правового та порівняльно-історичного методів для з'ясування генезису правового регулювання діяльності судових та правоохоронних органів, а також методу термінологічного аналізу, за допомогою якого дисертант уточнив зміст і співвідношення категорій «імплементація», «імплементаційна практика», «механізм імплементації». Особливої уваги заслуговує послідовне використання порівняльного правознавства, яке дозволило зіставити національні підходи до запозичення міжнародних стандартів із практикою іноземних держав та виявити як спільні риси, так і специфіку українського шляху.

Нормативну основу роботи становлять Конституція України, профільні міжнародно-правові акти універсального та регіонального рівнів, національне законодавство про судоустрій, прокуратуру та інші правоохоронні органи, а емпіричну - практика імплементації відповідних стандартів, статистичні та довідкові матеріали. Такий підхід забезпечує належний рівень обґрунтованості сформульованих у дисертації висновків та рекомендацій.

Практичне значення одержаних результатів не викликає сумніву. Сформульовані автором дефініції категорій імплементаційного процесу, а також запропонована ним чотирискладова модель суб'єктів впливу міжнародних стандартів можуть слугувати теоретичною основою для

подальших досліджень. У правотворчій площині результати роботи можуть бути використані під час удосконалення законодавства про судоустрій, прокуратуру, Національну поліцію, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін міжнародно-правового та конституційно-правового циклів.

Наукова новизна отриманих результатів

Дисертація Гавриленка В.В. є першим у вітчизняній науці міжнародного права комплексним дослідженням, присвяченим імплементації міжнародно-правових стандартів у сферу правоохоронної діяльності держави. Серед положень, що містять ознаки наукової новизни, вважаю за необхідне виокремити такі, які, на мою думку, становлять найбільшу теоретичну цінність.

Уперше в українській доктрині запропоновано трискладову модель дослідження впливу міжнародних стандартів на правоохоронну діяльність, яка поєднує інституційний (становлення національних правоохоронних органів), міжнародно-уніфікаційний (генезис самих стандартів) та конституціоналізаційний (зворотний вплив національного законодавства на формування нових міжнародних стандартів) аспекти. Такий тривимірний погляд на проблему дозволяє подолати притаманний попереднім дослідженням однобічний підхід, за якого імплементація розглядалася лише як односторонній рух від міжнародного права до національного.

Заслуговує на увагу авторська класифікація суб'єктів сприйняття впливу міжнародно-правових стандартів у профільній сфері за чотирма групами - держава, органи судової та правоохоронної діяльності, фізичні особи (громадяни), представники (співробітники) відповідних органів, - яка, попри її дискусійність, про що йтиметься нижче, має самостійне методологічне значення та може бути застосована в інших дослідженнях імплементаційної проблематики.

Новим є авторське розмежування категорій «імплементація», «імплементаційна практика» та «механізм імплементації», яке дозволяє відрізнити процес нормотворчого закріплення міжнародного стандарту від процесу його практичного застосування правоохоронними органами - розмежування, яке на сьогодні непослідовно проводиться навіть у профільній науковій літературі.

До положень, що є удосконаленими, слід віднести обґрунтування дисертантом дворівневої системи стандартів у поліцейській діяльності (стандарти, що проголошують права людини, потенційно вразливі до порушень з боку правоохоронців, та стандарти, що визначають алгоритм поведінки поліцейського у типових ситуаціях), а також запропоновану автором позицію щодо доцільності дублювання конституційних принципів верховенства права та прав людини в статтях про мету, завдання та засади діяльності кожного окремого правоохоронного органу.

Подальшого розвитку набули положення про співвідношення функцій міжнародно-правових стандартів із функціями філософії права та загального права, а також висновки щодо проблем міжнародного співробітництва у сфері протидії злочинності, пов'язаних із транснаціоналізацією злочинності та потребою випереджального наукового прогнозування нових її форм.

У цілому наукова новизна дисертації є достатньою для роботи, поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: одержані результати відповідають вимогам новизни, теоретичної та практичної значущості, а їх сукупність формує цілісну авторську концепцію.

**Повнота висвітлення положень, висновків і рекомендацій,
сформульованих у дисертаційній роботі, в опублікованих здобувачем
працях та авторефераті**

Основні наукові результати дисертаційного дослідження відображено у 24 публікаціях автора, серед яких сімнадцять статей у наукових фахових виданнях категорії «Б», три статті у виданнях, що індексуються наукометричною базою Scopus, одна праця у зарубіжному науковому виданні (Хорватія) та три тези доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Апробація результатів дослідження здійснена на засіданнях кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Київський авіаційний інститут», а також у доповідях на трьох міжнародних та одній всеукраїнській науково-практичних конференціях.

Наведений перелік публікацій за кількісними та якісними показниками відповідає вимогам, що висуваються до здобувачів наукового ступеня доктора юридичних наук. Основні положення, винесені на захист, знайшли достатнє відображення у наукових статтях дисертанта, що підтверджує їх апробований характер.

**Оцінка ідентичності змісту автореферату та основних положень
дисертації**

Автореферат дисертації за структурою, змістом та формулюваннями відповідає основним положенням, висновкам і рекомендаціям, викладеним у самій дисертаційній роботі. Ознак розбіжності між текстом дисертації та її авторефератом не виявлено.

Зауваження до окремих положень дисертаційної роботи

Загалом позитивно оцінюючи зміст і рівень виконання дисертаційного дослідження, вважаю за необхідне звернути увагу здобувача на такі дискусійні положення.

1. Дисертант послідовно вживає парне словосполучення «судові та правоохоронні органи», не надаючи при цьому чіткого пояснення співвідношення цих понять. Відповідно до усталеної конституційно-правової доктрини суд як орган правосуддя не належить до правоохоронних органів у власному розумінні цього терміна, оскільки не здійснює правоохоронної

функції в адміністративному сенсі, а реалізує окрему, самостійну функцію правосуддя. Обране автором об'єднання цих двох інституційно різнорідних категорій в єдину предметну площину дослідження потребувало окремого теоретичного обґрунтування, якого робота, на жаль, не містить.

2. У дисертації практично не приділено уваги муніципальному рівню реалізації правоохоронної функції держави – діяльності муніципальної варти, органів охорони громадського порядку, що створюються органами місцевого самоврядування. Водночас відповідні міжнародні та європейські документи (зокрема рекомендації Ради Європи щодо community policing) розглядають участь територіальних громад у забезпеченні публічного порядку як складову сучасних стандартів правоохоронної діяльності. Врахування цього рівня суттєво доповнило б запропоновану авторську модель суб'єктів впливу міжнародних стандартів.

3. Автор недостатньо розкрив конституційно-правовий механізм включення міжнародно-правових стандартів до системи джерел національного права. Обмежившись констатацією загального конституційного припису статті 9 Конституції України, дисертант залишив поза увагою питання про юридичну силу «м'яких» стандартів (рекомендацій, керівних принципів, стандартів ООН і Ради Європи), які не мають статусу міжнародного договору і формально не охоплюються дією зазначеної статті, однак фактично активно застосовуються національними правоохоронними органами та судами. Ця прогалина послаблює методологічну завершеність запропонованої концепції імплементації.

4. У роботі лише побіжно згадується вплив цифровізації на зміст сучасних міжнародних стандартів правоохоронної діяльності - зокрема стандартів роботи з електронними доказами, кіберзлочинністю, використанням технологій штучного інтелекту в правоохоронній практиці. Враховуючи заявлені хронологічні межі дослідження та його претензію на комплексність, ця складова, що дедалі активніше формується на рівні актів Ради Європи та Європейського Союзу, заслуговувала на окремий підрозділ.

Висловлені зауваження не мають принципового характеру, не ставлять під сумнів наукову і практичну цінність одержаних результатів та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а лише окреслюють перспективні напрями подальшої наукової розробки означеної проблематики.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

За своєю структурою та обсягом дисертація відповідає вимогам пп. 7,8,9, що висуваються Порядком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 року (зі змінами), до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, об'єднаних в одинадцять підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел. Назва роботи відповідає її змісту, а

сформульовані у вступі мета і завдання дослідження послідовно розкрито в основній частині роботи. Кожен розділ і робота в цілому містять обґрунтовані висновки, одержані автором самостійно.

**Загальний висновок про відповідність дисертаційної роботи
встановленим вимогам**

Дисертаційна робота Гавриленка Володимира Валерійовича на тему «Міжнародно-правові стандарти в сфері правоохоронної діяльності держави та їх імплементація у національний правопорядок» є самостійним, завершеним та актуальним науковим дослідженням, у якому на монографічному рівні розв'язано важливу науково-практичну проблему запозичення і впровадження міжнародно-правових стандартів у правоохоронну діяльність Української держави.

Одержані результати мають достатній рівень наукової новизни, обґрунтованості та практичного значення; висловлені зауваження мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки роботи. Зміст дисертації та автореферату відповідає паспорту спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право, а основні наукові результати дисертаційного дослідження достатньо повно відображено в опублікованих працях автора.

Викладене дає підстави стверджувати, що дисертація Гавриленка Володимира Валерійовича відповідає вимогам пунктів 7,8,9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 року, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право, галузі знань 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
Ужгородського національного університету**

Василь ГОМОНАЙ

